Taiwan (Kínai Köztársaság)

Salát Gergely

A 23 milliós lakosságú, dunántúlnyi méretű Taiwan[1] különleges helyzetű terület Kelet-Ázsiában. Az itt működő, magát Kínai Köztársaságnak nevező államalakulat csak részlegesen felel meg az államiság klasszikus kritériumainak: rendelkezik meghatározott területtel, állandó népességgel, főhatalommal, kormánnyal és államszervezettel, ugyanakkor nemzetközi elismertsége minimális. Az ENSZ-nek 1971 óta nem tagja, s 2016 nyarára 20-ra csökkent azon országok száma, amelyek hivatalosan önálló államnak ismerik el. Taiwant a Kínai Népköztársaság (KNK) saját tartományának tartja, az országegyesítés számtalan hivatalos kínai dokumentumban szerepel célként, s Peking nem hajlandó olyan országgal diplomáciai kapcsolatot fenntartani, amely elismeri a taiwani kormányt. Ugyanakkor a KNK ténylegesen nem gyakorol hatalmat a taiwani területek felett, azokat a Taipeiben (Taibei) székelő, demokratikusan megválasztott kormány adminisztrálja. A Kínai Köztársaság sem ismeri el a Kínai Népköztársaságot, s magát sokáig egész Kína egyetlen legitim képviselőjének tartotta, igényt tartva a szárazföldi kínai területekre. Ma már a gyakorlatban a taiwani vezetők lemondtak a szárazföld feletti uralomról, de a taiwani állami szervek és alapdokumentumok névlegesen továbbra is Kínai Köztársaságként kezelik saját államukat. A Kínai Köztársaság – vitatott nemzetközi státusza ellenére – *de facto* önálló államként működik. A szárazföldi Kína és Taiwan közötti kapcsolatok, illetve a taiwaniak kínaiságának kérdése a taiwani kül- és belpolitika központjában áll.

A mai Taiwan virágzó és eleven demokrácia, a különböző értékelések Ázsia legdemokratikusabb ázsiai államai között tartják számon. A taiwaniak büszkék arra, hogy kínai területen ők alkották meg a történelemben az első demokratikus rendszert, amivel igazolták, hogy a konfuciánus kínai kultúra és a modern demokrácia nem összeegyeztethetetlen.

I. Általános információk

A taipei-i kormány ellenőrzése alatt álló terület – ez hivatalos iratokban sokszor a „Kínai Köztársaság szabad területe” vagy „taiwani területek” néven szerepel – Taiwan szigetére, illetve a környező kisebb szigetekre terjed ki. Ez utóbbiak közül a legjelentősebbek a Penghu- (Pescadores-), Kinmen (Quemoy-, Jinmen-) és Matsu- (Mazu-) szigetek. A Kínai Köztársaság a Kelet- és Dél-kínai-tenger egyes vitatott hovatartozású szigeteire is igényt tart. Az államalakulat területének 99%-át maga Taiwan szigete teszi ki. A továbbiakban „Taiwan” néven az összes olyan területre utalunk, amelyet a taibei-i kormány adminisztrál.

1 A fejezetben szereplő kínai elnevezéseket abban a latin betűs formájukban adjuk meg, amely a Taiwanon megjelenő, illetve Taiwanra vonatkozó nyugati nyelvű szakirodalomban a legelterjedtebb, illetve – személyeknél – abban, amit az illető saját maga használ. Ha ez nem egyezik meg a Kínai Népköztársaságban használatos *pinyin* átírású formával, első előfordulásakor zárójelben az utóbbit is megadjuk.

Taiwan a legnépesebb olyan államalakulat a világon, amely nem tagja az ENSZ-nek, s egyben a legnagyobb ENSZ-en kívüli gazdaság is.

Taiwan főbb társadalmi-gazdasági mutatói

Hivatalos név	Kínai Köztársaság (Chunghwa Minkuo, Zhonghua Minguo)
Főváros	Taipei (*de facto* főváros, alapdokumentumokban nincs nevesítve)
Államforma	köztársaság
Kormányzat	unitárius félprezidenciális rendszer, öt elkülönülő hatalmi ággal; az első szabad törvényhozási választásokat 1992-ben, az első szabad és közvetlen elnökválasztást 1996-ban tartották
Pénznem	új taiwani dollár (NT$, TWD)
Hivatalos nyelv	mandarin kínai *(kuo-yü, guoyu)*
Beszélt nyelvek	mandarin kínai, hokkien (minnan) kínai, hakka kínai, őslakosok ausztronéz nyelvei
Területe	36 193 km²
Lakossága	23 519 518 fő (2016-os becslés)
GDP	566,7 milliárd USD (IMF 2017)
Éves népességszaporulat	0,2% (2016-os becslés)
Etnikai megoszlás	95% han kínai (ebből 70% hoklo, 14% hakka, 14% szárazföldi *[waishengren]*), 2,3% őslakos, egyéb
Népesség vallás szerint megoszlása	buddhista (35,3%), taoista (33,2%), keresztény (3,9%), népi vallások követője (10%), egyéb vagy nem vallásos 18,2% (2005-ös becslés)
Nemzeti ünnep	október 10., a wuchangi felkelés napja (1911-ben ezen a napon tört ki a Kínai Köztársaság kikiáltásához vezető felkelés)

II. Történeti áttekintés

Taiwan szigete legalább 20–30 ezer éve lakott, de a paleolit kor kultúráiról csak töredékes ismereteink vannak. Kr. e. 4000–3000 körül jelent meg Taiwanon az első neolit kultúra, a leginkább elfogadott tudományos nézet szerint ennek leszármazottai a mai őslakosok. A Kr. u. I. évezred kínai forrásai – különböző neveken – már említenek olyan szigeteket, amelyek közül valamelyik talán Taiwannal azonos, s az első kínai eredetű tárgy, amelyet a szigeten találtak, a Tang-korból (7–10. sz.) való. A kínai szárazföldön a Taiwanhoz legközelebb eső Fujian tartomány viszonylag későn, a Tang-korban kínaiasodott el, s csak ezt követően, a Kr. u. II. évezred első feléből vannak információink

arról, hogy fujiani kínai halászok és földművesek rövid időszakokra kikötöttek a taiwani partoknál. A kínai állam Taiwanon a 17. századig nem volt jelen, csak a Penghu-szigeteken működött egy őrállomás rövid ideig a mongol Yuan-dinasztia alatt (13–14. század).

Nyugaton sokáig használatos nevét (Formosa) a sziget 1544-ben kapta erre hajózó portugál tengerészektől. Állami adminisztrációt a szigeten először a hollandok építettek ki, akik 1624–1662 között gyarmatosították Taiwan part menti síkságainak egy részét. Gyarmatuk központjából, Zeelandiából nőtt ki a mai Tainan városa, amely az 1880-as évekig a sziget politikai-adminisztratív központja volt. A hollandok alatt kezdődött a kínaiak tömeges betelepedése. A kínai szárazföldön lezajló Ming–Qing dinasztiaváltást kísérő zűrzavarban a dél-kínai partvidéken megerősödött a Zheng család kalóz-kereskedő birodalma, s a család egyik tagja, Zheng Chenggong (Koxinga) 1662-ben elűzte hollandokat Taiwanról, hogy maga rendezkedjék be a szigeten. A bukott Ming-dinasztiához hű Zhengek állama 1683-ig állt fenn, ekkor az egész Kínát elfoglaló mandzsu Qing-dinasztiának sikerült ezt az ellenállási gócot is bevennie. Kangxi császár 1684-ben nyilvánította Taiwant a kínai birodalom részének, ekkor a szigetnek körülbelül 100 ezer kínai lakosa volt.

A sziget 1887-ig a szárazföldi Fujian tartomány alárendelt prefektúrája volt, majd 1895-ig önálló tartomány. Ebben a két évszázadban folyamatosan zajlott a kínaiak beáramlása, a hanok száma 2,5 millióra nőtt, a korszak végére 200 ezres lélekszámukkal az őslakosok már jelentősen kisebbségbe szorultak. Az 1894–95-ös japán–kínai háborút lezáró shimonoseki béke alapján Taiwan és a környező kisebb szigetek Japán tulajdonába kerültek. Az 1895–1945 közötti japán gyarmati időszakot kemény politikai elnyomás jellemezte, ugyanekkor azonban számottevő modernizáció zajlott, az életszínvonal emelkedett. A japán korszak végére Taiwan jóval fejlettebb és gazdagabb volt, mint a szárazföldi Kína nagy része, ahol az 1912-ben kezdődött köztársasági kort folyamatos háborúk és válságok kísérték.

A kairói és a potsdami értekezleten résztvevő nagyhatalmak döntése értelmében 1945-ben, a japán kapituláció után Taiwan a Nemzeti Párt (Kuomintang, KMT, Guomindang) vezette Kínai Köztársaság igazgatása alá került. 1945 őszén kínai köztársasági csapatok szálltak partra, és a KMT vezetője, Chiang Kai-shek (Jiang Jieshi) által kinevezett Chen Yi vette át a sziget kormányzását. A gyakorlatban a szárazföldiek a taiwaniakat nem felszabadított honfitársakként, hanem legyőzött japán kollaboránsokként kezelték, az elkobzott japán javakat saját kezükre játszották át, a fontos pozíciókba szárazföldieket ültettek, a taiwani erőforrásokat a szárazföldi polgárháborúban harcoló KMT-csapatokhoz csoportosították át. A sérelmek miatt 1947-ben általános felkelés tört ki a szigeten a szárazföldiek ellen („február 28-a incidens”), ezt azonban vérbe fojtották, s a több tízezer taiwani halálával járó események az 1990-es évekig tabutémának számítottak.

Az 1946–1949 között a KMT és a kommunisták között zajló kínai polgárháborúban a Chiang Kai-shek-kormány Taiwant jelölte ki visszavonulási bázisnak. A polgárháború utolsó hónapjaiban, 1949-ben az egész KMT-kormány a hadsereg maradékával, számos gyárossal, szakemberrel, értelmiségivel, illetve nemesfémkészletekkel, műkincsekkel, ipari felszerelésekkel együtt Taiwanra menekült. Az addig 6 milliós népességű szigetre 1,5–2 millió szárazföldi kínai érkezett, ezzel jelentősen módosítva a sziget népességi szerkezetét. Ekkor alakult ki a megkülönböztetés az előző évszázadokban a szigetre telepedett hoklo (fujiani) és hakka kínaiak – a *benshengren,* ’ebből a tartományból szár-

mazó emberek' – leszármazottai, illetve az 1945–1949 között a szárazföldről érkezettek – *waishengren,* 'más tartományból származó emberek' – között. A *benshengren* és a *waishengren* közötti különbségtétel a mai napig él, és politikai jelentőséggel is bír.

A Taiwanon berendezkedő államalakulatot Chiang Kai-shek az 1912-ben alapított Kínai Köztársaság szerves folytatójának – és Kína egyetlen legitim képviselőjének – tartotta, az egész szárazföldre szabott köztársasági alkotmány alapján építette ki az államszervezetet, a szárazföldön megválasztott képviselők kezébe helyezve a törvényhozást. A nemzetközi közösség nagy része két évtizedig a taiwani Kínai Köztársaságot ismerte el, az ENSZ-ben és annak Biztonsági Tanácsában a köztársaság képviselte Kínát. Az 1949-ben Pekingben kikiáltott KNK-val csak a szocialista országok vették fel a kapcsolatot. A Taiwanra való visszavonulásra a KMT ideiglenes megoldásként tekintett, a köztársasági kormányzat évtizedeken át arra készült, hogy idővel – az ottani „kommunista lázadás" bukásával – visszaszerzi az ellenőrzést a szárazföld felett. E célnak rendelték alá az egész taiwani berendezkedést, a hadseregtől az oktatáson át a gazdaságfejlesztésig. A hidegháborús logikának megfelelően az USA mindebben támogatta a Chiang Kai-shek-kormányzatot, s a koreai háború kitörését követően katonai védelmet is biztosított neki. Mindez azzal járt, hogy a főbb pozíciókat évtizedekig szárazföldiek töltötték be, a helyi identitás visszaszorításával az összkínai identitást propagálták, a helyi nyelvek nyilvános használatát tiltották, a taiwani kultúrát a kínai kultúra egyik leágazásaként értelmezték.

A KMT Taiwanon egypárti diktatúrát vezetett be. Az *Ideiglenes rendelkezések a kommunista lázadás elnyomására irányuló nemzeti mozgósítás időszakára* című 1948-as alkotmánykiegészítésre és az 1949-ben bevezetett szükségállapotra hivatkozva a polgárok alapvető emberi és politikai jogait felfüggesztették, a gyülekezési és egyesülési jogot korlátozták, általános választásokat nem tartottak, az elnök jogköreit jelentősen kibővítették. A szükségállapot 1987-ig, az *Ideiglenes rendelkezések* 1991-ig volt érvényben, ezzel Taiwanon volt a történelemben a leghosszabb ideig rendkívüli állapot. A még a szárazföldön megválasztott Nemzetgyűlés Chiang Kai-sheket, halála után pedig fiát, Chiang Ching-kuót újra meg újra megválasztotta elnöknek.

1949 után a diktatorikus Kuomintang-kormányzat a taiwani gazdaságot – eleinte jelentős amerikai segítséggel – újjáépítette, majd elindult a „taiwani csoda". 1952 és 1982 között a gazdaság évente átlagosan 8,7%-kal növekedett, s Taiwan egyike lett Ázsia „négy kistigrisének". A hatalmas iramú gazdasági növekedés eredményei viszonylag egyenlően oszlottak el, Taiwanon széles középosztály alakult ki, a társadalmi különbségek minimálisak maradtak. Az 1980-as évektől a középosztály nagy szerepet játszott a demokratizálódásban.

Az 1970-es évektől a Kínai Köztársaság nemzetközileg egyre inkább elszigetelődött. 1971-ben az ENSZ-ben Kína képviseletét a Kínai Népköztársaság vette át, s miután a Nixon-kormányzat megkezdte a kínai–amerikai viszony rendezését, addigi szövetségeseinek nagy része – például a nyugat-európai országok és Japán – megszakította diplomáciai kapcsolatait Taipeijel. Maga az USA 1979. január 1-jén vette fel a diplomáciai kapcsolatot a Népköztársasággal, és szakította meg azt a Köztársasággal. 1975-ben meghalt Chiang Kai-shek, helyére ideiglenesen alelnöke, Yen Chia-kan (C. K. Yen, Yan Jiagan) került, majd 1978–88 között Chiang fia, Chiang Ching-kuo lett az elnök. Az 1970-es évek második felében jelentek meg a rendszer demokratizálását és a taiwanizá-

ciót (vagyis a taiwaniaknak a döntésekbe való bevonását és a taiwani identitás erősítését) követelő erők. Új pártot nem lehetett alapítani, de a helyi és részleges választásokon a KMT jelöltjeivel szemben elindulhattak – és időnként nyertek is – párthoz nem kötődő személyek, ők alkották az úgynevezett *tangwai* (*dangwai,* pártonkívüli) mozgalmat. A mozgalomban fordulópontot jelentett az 1979-es „kaohsiungi (gaoxiongi) incidens", az ekkori tüntetések után a legtöbb *tangwai* vezetőt letartóztatták és bebörtönözték, de az emberi jogok és a demokrácia eszméi még szélesebb körben elterjedtek. A politikai döntésekbe is beleszólni kívánó középosztály egyre növekvő nyomása, illetve az elszigetelődés közepette a nemzetközi legitimációra való igény arra ösztönözte a Chiang Ching-kuo-kormányzatot, hogy a rendszert fokozatosan megnyissa. 1986-ban a *tangwai* mozgalom vezetői – a vonatkozó tilalom ellenére – megalapították az első ellenzéki pártot, a Demokratikus Haladás Pártját (Minzhu Jinbu Dang, Democratic Progressive Party, DPP), s a hatóságok már nem léptek fel ellene. 1987-ben – 38 év után – Chiang Ching-kuo feloldotta a szükségállapotot, és engedélyezte, hogy a taiwaniak a szárazföldre utazzanak meglátogatni ottani rokonaikat. 1988-ban Chiang Ching-kuo meghalt, helyére alelnöke, Lee Teng-hui (Li Denghui) került. Ő hajtotta végre Taiwan teljes körű demokratizálását.

Lee Teng-hui volt Taiwan első taiwani származású vezetője, s 1988–2000 közötti elnökségének nagy szerepe volt nemcsak a demokratikus átmenetben, hanem a taiwanizációban is. 1991-ben eltörölték az *Ideiglenes rendelkezések*et, nyugdíjazták a Törvényhozó Yuannak és a Nemzetgyűlésnek azokat a tagjait, akiket még 1947-ben a szárazföldön választottak meg, s helyük betöltésére szabad választásokat tartottak, amelyeken értelemszerűen csak a taiwaniak szavazhattak. Az 1991-es nemzetgyűlési választást 69%-kal a KMT nyerte, a DPP 23%-ot kapott; a 1992-es törvényhozási választást is a KMT nyerte a voksok 53%-ával, a DPP 31%-ot szerzett. Az új testületek egy sor demokratikus reformot és alkotmánymódosítást hajtottak végre, ezek közül a legfontosabb, hogy 1996-tól Taiwan lakossága közvetlenül választja meg a Kínai Köztársaság elnökét. Az első közvetlen elnökválasztást Lee Teng-hui nyerte 54%-kal, a DPP jelöltje 21%-kal lett második. Ugyanakkor a DPP is megszerezte első nagy győzelmét, amikor 1994-ben jelöltje megnyerte a taipei-i polgármester-választást. Lee Teng-hui alatt Taiwan stabil liberális demokráciává vált, s a taiwani önállósodási törekvések is megerősödtek, aminek következtében Taipei és Peking kapcsolata jelentősen megromlott.

A 2000-es elnökválasztáson az alkotmány értelmében Lee már nem indulhatott, s a KMT-hívek szavazatai megoszlottak a KMT hivatalos jelöltje és egy KMT-ből kiugrott népszerű politikus között, ennek megfelelően Taiwan történetében először egy addigi ellenzéki politikus került hatalomra, a DPP-s Chen Shui-bian (Chen Shuibian), a voksok 39%-át megszerezve. Őt 2004-ben rendkívül szűk többséggel, 50,11%-kal újraválasztották, így 2008-ig DPP-s elnöke volt a szigetnek. Chen Shui-bian alatt folytatódott a taiwanizáció, ugyanakkor programjának nagy részét az elnök nem vagy csak nagy nehézségek árán tudta megvalósítani, mivel a törvényhozásban az ellenzéki „kék koalíciónak" végig többsége volt az elnök „zöldjeivel" szemben. Fontos fejlemény, hogy Chen alatt a Kínai Népköztársaság 2005-ben elfogadta az *Elszakadás-ellenes törvény*t, amelynek alapján Peking katonai eszközöket is bevet abban az esetben, ha Taiwan kikiáltja függetlenségét. Chen második ciklusa végül korrupciós botrányokba fulladt, s miután 2008-ban már nem indulhatott újra, letartóztatták és súlyos börtönbüntetést kapott.

A 2008-as elnökválasztást a KMT jelöltje, Ma Ying-jeou (Ma Yingjiu) fölényesen megnyerte (58%), a KMT a törvényhozásban is elsöprő többséget szerzett. A 2012-es választásokat szintén Ma és a KMT nyerte, így a nyolcéves DPP-adminisztrációt nyolcévnyi KMT-kormányzás követte, és ezúttal az elnök rendelkezett a törvényhozási többséggel is. Ma Ying-jeou fő célja a taiwani–szárazföldi viszony javítása volt, s ebben a pekingi kormány szorosan együttműködött vele. Megindult a közvetlen légi-, hajó- és postaforgalom a sziget és a szárazföld között, s a két fél egy sor kereskedelmi és befektetési megállapodást kötött. A közeledés csúcspontját az jelentette, amikor Ma második ciklusának végén létrejött az első taiwani–kínai csúcstalálkozó: 2015 novemberében Szingapúrban találkozott Ma és Xi Jinping kínai államelnök-pártfőtitkár. A kínai közeledést azonban Taiwanon sokan fenyegetésnek tartották Taiwanra nézve, s a kínai befolyástól való félelem és a gazdaság bukdácsolása a KMT népszerűségének csökkenéséhez vezetett. 2014-ben egy kínai–taiwani szabadkereskedelmi megállapodás antidemokratikus ratifikálása miatt kitört az ún. „napraforgós mozgalom", amelynek során diákok több hétre elfoglalták a törvényhozás épületét. A diákmozgalom egy új – kizárólag taiwani identitással rendelkező – nemzedék színre lépését jelentette, jelentősen növelte a függetlenségpártiak erejét, s új politikai szervezetek megjelenéséhez vezetett. A mozgalom felszínre hozta a KMT-n belüli ellentéteket is, s a következő elnökválasztásra a pártnak nem sikerült hiteles jelöltet találnia. A 2016-os elnökválasztást a DPP jelöltje, Tsai Ing-wen (Cai Yingwen) nyerte nagy fölénnyel, a szavazatok 56%-át megszerezve 25%-ot vert a második helyezett KMT-jelöltre. A DPP a szavazatok 44%-ával a törvényhozásban is kényelmes többséget szerzett, így Taiwan történetében először történt meg, hogy nem a KMT vezette kék koalíció van többségben a parlamentben.

III. Alkotmányos rendszer

III.1. Az alkotmány fejlődése

A Kínai Köztársaság jelenleg hatályos alkotmányát *(Zhonghua Minguo xianfa)* 1946 decemberében fogadta el a Kuomintang dominálta Nemzetgyűlés, s 1947 decemberében lépett hatályba. Különleges helyzetet eredményez, hogy ezt az alkotmányt az egész – akkor nagyjából 450 milliós – Kínára vonatkozóan alkották meg, de az 1946–49 közötti polgárháború miatt ott sosem vezették be, s 1949 óta a gyakorlatban csak a „Kínai Köztársaság szabad területein" – vagyis Taiwanon – érvényesül. Ráadásul az 1948-ban kihirdetett *Ideiglenes rendelkezések a kommunista lázadás elnyomására irányuló nemzeti mozgósítás időszakára* értelmében 1991-ig az alkotmány nagy részének rendelkezéseit felfüggesztették.

Az 1947-es alkotmányt a „Kínai Köztársaság atyja", Sun Yat-sen (Sun Zhongshan) elvei alapján állították össze. Sun elképzelése az volt, hogy a kínai köztársasági forradalomnak három szakaszban kell végbemennie: az első az ország katonai egyesítése és a katonai diktatúra szakasza; a második a politikai gyámság időszaka, amikor a forradalmi párt (a Kuomintang) még autoriter módszerekkel vezeti az országot és készíti fel a népet a demokráciára; a harmadik szakasz a demokratikus kormányzásé. Az ország

fegyveres egyesítése és hatalmának megszilárdítása után, 1931-ben adta ki a Chiang Kai-shek vezette KMT a politikai gyámság időszakára vonatkozó átmeneti alkotmányt, amelynek értelmében az állam vezetését demokratikus felhatalmazás nélkül a KMT látta el; ezt váltotta az 1947-es alkotmány, amely már demokratikus kereteket teremtett volna (illetve teremt, az 1990-es évek óta). Az alkotmány szerint a Kínai Köztársaság vezérlő ideológiája Sun Yat-sen „három népi elve": a nacionalizmus, a demokrácia és a népjólét. Az első a nemzeti függetlenség megteremtését és a kínai nemzetépítést jelenti; a második a kínai történelemben először ad beleszólást a vezetők kiválasztásába; a harmadik arra utal, hogy a kínai köztársasági állam felelősséggel tartozik lakosainak alapvető jólétéért.

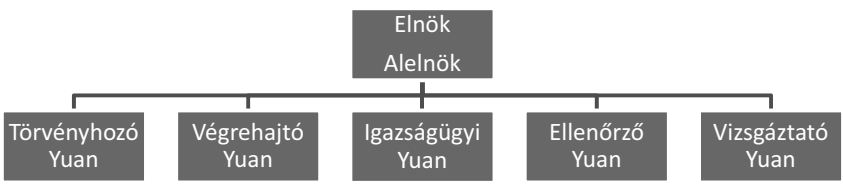
Az 1990-es évektől kezdve időről időre felmerül, hogy új alkotmányt alkossanak Taiwanon, hiszen az 1947-es alaptörvény teljesen más történelmi időszakban teljesen más területre készült. Ugyanakkor egy új alkotmány kidolgozása kapcsán olyan érzékeny és megosztó ideológiai, identitásbeli és közjogi kérdések vetődnének fel, amelyeknek rendezése a jelen körülmények között lehetetlen lenne – már csak a Kínai Népköztársaság fenyegetése miatt is –, így az alkotmányozás általában gyorsan lekerül a napirendről. Az alaptörvénynek az aktuális viszonyokhoz való igazítását ehelyett 1991 és 2005 között alkotmánykiegészítések sorával végezték el. A kiegészítéseket nem építették bele az alkotmány szövegébe, hanem *Kiegészítő cikkelyek a Kínai Köztársaság alkotmányához* címmel 12 cikkelybe állították össze, és az alkotmányszöveg függelékeként kezelik. E függelék az eredeti alkotmány számos rendelkezését érvényteleníti. A *Kiegészítő cikkelyek* azt a problémát, hogy az alkotmány elvileg egész Kínára vonatkozik, de a gyakorlatban csak Taiwanon érvényesül, úgy oldja meg, hogy következetesen „a Kínai Köztársaság szabad területét" említi, Taiwan vagy bármely hely nevesítése nélkül. A dokumentum preambuluma szerint a kiegészítésekre azért került sor, hogy az alkotmány „az országegyesítés bekövetkeztéig megfeleljen a szükségleteknek", vagyis a Taiwan és a szárazföld egyesítésekor automatikusan érvényüket vesztik. E kiegészítések tették lehetővé, hogy az 1991–1992-ben kényszernyugdíjazott – még a szárazföldön megválasztott – képviselők helyett csak a taiwani lakosok (hivatalosan: „a Kínai Köztársaság szabad területének" lakosai) választhassanak képviselőket, majd közvetlenül elnököt, kormányzót (egy ideig) és polgármestereket. Ugyancsak a kiegészítések által építették le a taiwani tartományi kormányzatot, és bővítették ki a Törvényhozó Yuan jogköreit, s végül az utolsó, 2005-ös kiegészítéssel megszüntették a Nemzetgyűlést, csökkentették a Törvényhozó Yuan létszámát – miközben a jogköreit tovább bővítették –, és megszabták a további alkotmánymódosítások menetét. Ez utóbbi rendelkezések szinte lehetetlenné teszik a további változtatásokat: a módosítások elfogadásakor a Törvényhozó Yuan összes képviselője háromnegyedének jelen kell lenniük, s az ő háromnegyedüknek meg kell szavazniuk a módosítást; ezután a döntést népszavazásnak kell jóváhagyni, ahol az összes szavazópolgár (nemcsak a megjelentek) legalább felének igenlően kell szavaznia.

III.2. Államszervezet

A Kínai Köztársaság államszervezete Sun Yat-sen útmutatásainak alapján jött létre. Legfőbb sajátossága, hogy nem három, hanem öt hatalmi ágat különböztet meg. Az

ágak, illetve az azokat képviselő szervek neve az 'intézmény', 'szerv' alapjelentésű *yuan,* amit nem szokás lefordítani. Az elnök és az öt *yuan* alkotják a központi kormányzatot. A különböző hatalmi szervek és tisztségviselők egymáshoz való viszonya és jogkörei az utóbbi évtizedekben folyamatosan változtak, gyakran a napi politikai fejleményeket és törekvéseket tükrözve. Az alkotmány előírásai sokszor nem elég egyértelműek a jogkörök meghatározására.

A Kínai Köztársaság központi kormányzata

Az állam félprezidenciális köztársaság. Az elnök *(Zhonghua Minguo zongtong)* az államfő és a fegyveres erők főparancsnoka. 1991-ig a Nemzetgyűlés választotta meg hat évre, 1996 óta közvetlenül választják a „Kínai Köztársaság szabad területének" szavazópolgárai egyszerű többséggel, négy évre. Egy személy két cikluson keresztül töltheti be az elnöki tisztséget; ha meghal vagy akadályoztatva van feladata ellátásában, az alelnök lép a helyére a ciklus végéig. Az alkotmány szerint az elnök intézi az ország külügyeit, szerződéseket köt, hadat üzen, békét köt, emellett amnesztiát hirdet, kitüntetéseket ad stb. A Törvényhozó Yuan által elfogadott törvényeket ki kell hirdetnie, vétójoga nincs. Az alkotmány nem tisztázza egyértelműen, hogy az elnök vagy a miniszterelnök rendelkezik-e nagyobb hatalommal, de a gyakorlatban az elnök fontosabb szereplő, különösen azóta, hogy az 1997-es alkotmánykiegészítés alapján az elnök nevezi ki a miniszterelnököt (és annak javaslatára a kormánytagokat), amihez nincs szüksége a törvényhozás jóváhagyására. A miniszterelnök kinevezésén kívül azonban gyakorlatilag minden más elnöki döntéshez szükség van vagy a Törvényhozó Yuan, vagy a miniszterelnök jóváhagyására vagy ellenjegyzésére, így az elnök folyamatosan kooperációra van kényszerítve. Ez nehezen feloldható patthelyzetekhez és jogkörértelmezési vitákhoz vezethet, különösen akkor, ha a törvényhozási többséget nem az elnök pártja adja. Az elnökkel együtt választják meg az alelnököt, akinek formális jogkörei alig vannak, fontos szerephez csak az elnöki tisztség megüresedése esetén juthat (ez történt Chiang Kai-shek, majd Chiang Ching-kuo halála után). Többször előfordult már, hogy az alelnököt egyben miniszterelnökké is kinevezték, így tett szert valós hatalomra.

A Kínai Köztársaság elnökei és alelnökei az alkotmány 1948-as életbe lépése óta

Hivatalban	Elnök	Alelnök	Párt
1948–1949	Chiang Kai-shek	Li Zongren	KMT
1949–1950	Li Zongren/Yan Xishan	betöltetlen	KMT
1950–1954	Chiang Kai-shek	Li Zongren	KMT
1954–1960	Chiang Kai-shek	Chen Cheng	KMT
1960–1966	Chiang Kai-shek	Chen Cheng (1965-ig)	KMT
1966–1972	Chiang Kai-shek	Yen Chia-kan	KMT
1972–1975	Chiang Kai-shek	Yen Chia-kan	KMT
1975–1978	Yen Chia-kan	betöltetlen	KMT
1978–1984	Chiang Ching-kuo	Hsieh Tung-min (Xie Dongmin)	KMT
1984–1988	Chiang Ching-kuo	Lee Teng-hui	KMT
1988–1990	Lee Teng-hui	betöltetlen	KMT
1990–1996	Lee Teng-hui	Lee Yuan-tsu (Li Yuancu)	KMT
1996–2000	Lee Teng-hui	Lien Chan (Lian Zhan)	KMT
2000–2004	Chen Shui-bian	Anette Lu Hsiu-lien (Lü Xiulian)	DPP
2004–2008	Chen Shui-bian	Anette Lu Hsiu-lien	DPP
2008–2012	Ma Ying-jeou	Vincent Siew (Siew Wan-chang, Xiao Wanchang)	KMT
2012–2016	Ma Ying-jeou	Wu Den-yih (Wu Dunyi)	KMT
2016–	Tsai Ing-wen	Chen Chien-jen (Chen Jianren)	DPP

A törvényhozó hatalmi ág szerve a Törvényhozó Yuan (Lifa Yuan), ezt emlegetik egyszerűen taiwani törvényhozásként vagy parlamentként. A testület mai működését a 2005-ös alkotmánykiegészítés határozza meg, amely 2008-tól érvényes. Eszerint az egykamarás törvényhozásnak 113 tagja van, őket négy évre választják meg a polgárok. A Törvényhozó Yuan törvényeket hoz, elfogadja a költségvetést és a zárszámadást, interpellálja a miniszterelnököt, a minisztereket és az egyéb fontosabb tisztviselőket. Egy meglehetősen bonyolult eljárás során visszahívhatja az elnököt és alelnököt, illetve alkotmányos vádeljárást indíthat ellenük. Számos főtisztviselő kinevezéséhez a Törvényhozó Yuan jóváhagyására van szükség. 2005-ig a Törvényhozó Yuan mellett létezett egy másik hasonló testület, a Nemzetgyűlés is (sokáig ez választotta az elnököt, és ez módosíthatta az alkotmányt), de ezt megszüntették, s maradék jogköreinek nagy részét a Törvényhozó Yuan vette át.

A Végrehajtó Yuan (Xingzheng Yuan) gyakorolja a végrehajtó hatalmat, ez gyakorlatilag a taiwani kormánynak felel meg. Vezetője a miniszterelnök, aki hivatalosan a „Végrehajtó Yuan elnöke" címet viseli. A miniszterelnököt az elnök nevezi ki, s a miniszterelnök javaslata alapján szintén az elnök nevezi ki a Végrehajtó Yuan tagjait. A testületnek a miniszterelnök mellett a miniszterelnök-helyettes, a miniszterek és tárca nélküli miniszterek, továbbá különböző bizottsági elnökök a tagjai. A miniszterelnök

felügyeli a kormányszervek működését, és beszámolási kötelezettséggel tartozik a Törvényhozó Yuan felé. A törvényhozás által elfogadott és az elnök által kihirdetett törvényeket a miniszterelnöknek ellenjegyeznie kell.

Az Igazságügyi Yuan (Sifa Yuan) felel az igazságszolgáltatás működéséért. Az Igazságügyi Yuan elnökét és alelnökét a köztársasági elnök jelöli és nevezi ki, a Törvényhozó Yuan jóváhagyásával. A bírósági hierarchia csúcsán a Főbírók Tanácsa (Dafaguan Huiyi) áll, ennek 15 tagja van, elnöke és alelnöke az Igazságügyi Yuan elnöke és alelnöke. Ez a testület alkotmánybíróságként is szolgál, amely értelmezi az alkotmányt, döntést hoz egyes törvények alkotmányosságáról, alkotmányos felelősségre vonási eljárást folytathat a köztársasági elnökkel szemben, a kezdeményezheti az alkotmányellenes politikai pártok feloszlatását. Az Igazságügyi Yuan felügyeli a 15 kerületi bíróság, a 6 felsőbíróság és a Legfelsőbb Bíróság, továbbá a közigazgatási és egyéb bíróságok munkáját.

A nyugaton bevett három hatalmi ágat Sun Yat-sen kiegészítette két olyan szervezettel, amelyek a kínai hagyományokon alapulnak. Az egyik ilyen az Ellenőrző Yuan (Jiancha Yuan), egy nyomozó és felügyelő szerv, amely a többi állami szerv működését ellenőrzi, más országok számvevőszékeihez és ombusmani hivatalaihoz hasonló funkciókat ellátva. Eredete a császárkori cenzorátus intézményéig nyúlik vissza. Az Ellenőrző Yuan 29 tagból áll, őket – beleértve a testület elnökét és alelnökét – a köztársasági elnök jelöli és nevezi ki hat évre, a Törvényhozó Yuan jóváhagyásával. (2005–2008 között azért nem működött a testület, mert Chen Shui-bian elnök jelöltjeit a törvényhozás nem hagyta jóvá.) A szerv vizsgálatokat folytat, felelősségre vonási eljárásokat indít, kezeli az állampolgárok panaszait, és felügyeli a köztisztviselői vizsgákat.

A másik sajátos taiwani hatalmi szerv a Vizsgáztató Yuan (Kaoshi Yuan), amely szintén császárkori hagyományokat folytat. Élén elnök, alelnök és tizenkilenc tanácstag áll, akiket a köztársasági elnök jelöl és nevez ki hat évre, a Törvényhozó Yuan jóváhagyásával. Ez a Yuan, illetve az ez alá tartozó szervek szervezik a köztisztviselői és szakmai vizsgákat, felügyelik a köztisztviselők továbbképzési, kinevezési, előléptetési és nyugdíjrendszerét, a köztisztviselőkre vonatkozó törvényeket és szabályokat, végzik az állami szervek személyzeti munkáját.

III.3. Közigazgatás

A „Kínai Köztársaság szabad területének" közigazgatási felosztása a terület problémás státuszát tükrözi. Az alkotmány szerint az ország tartományokból áll, ugyanakkor a Kuomintang 1949-ben elvesztette az ellenőrzést a tartományok nagy része felett, így a köztársaságé csak az addigi Taiwan tartomány maradt, illetve a szárazföldi Fujian tartományhoz tartozó néhány sziget (a Kinmen- és Matsu-szigetcsoportok, a terület 0,5%-a). 1955-ig egy-két Zhejiang tartományi sziget is Taiwanhoz tartozott, de ezeket evakuálták. Vagyis a központi kormányzat lényegében ugyanazt a területet kormányozta, mint a taiwani tartományi kormányzat, így az utóbbi léte 1949 után okafogyottá vált. Politikai okokból azonban – Zhejiang kivételével – a tartományokat jogilag nem számolták fel, de a Fujian tartományi kormányzatot 1956-ban, a Taiwan tartományi kormányzatot pedig 1998-ban jelentősen leépítették, jogköreik nagy részét elvették, s ma már gyakorlatilag a Végrehajtó Yuan alárendelt szerveiként működnek, közlekedési, kulturális és hasonló ügyekkel foglalkozva.

Ma a köztársaság hivatalosan Taiwan tartományból, Fujian tartományból, továbbá hat tartományi jogú városból *(zhixiashi)* áll, ezek az egységek közvetlenül a központi kormánynak vannak alárendelve. A városi *(shi)* rangú települések és az ezekkel egyenrangú megyék *(xian)* az 1998-as reformokig a tartományoknak voltak alárendelve; ezek hivatalosan ma is a tartományok területén fekszenek, de már közvetlenül a központi kormány alá tartoznak (jelenleg 3 város és 13 megye van). A különböző státusú városok és a megyék további kisebb közigazgatási egységekből állnak (kerületek, kisvárosok, falvak, őslakos körzetek stb.). Az egyes közigazgatási egységek élén egy-egy közvetlenül választott vezető (polgármester, megyefőnök, körzeti elöljáró stb.), illetve önkormányzati testületek állnak.

III.4. Választási rendszer

A még az 1940-es években a szárazföldön megválasztott törvényhozási és nemzetgyűlési képviselők helyére az 1990-es évekig nem választottak újakat, így „országos" választásokat (ez alatt egész Taiwanra kiterjedőt értve) több mint négy évtizedig nem tartottak, de helyi választásokra, megüresedő helyek betöltését célzó pótválasztásokra és a tartományi képviselők megválasztására sor került, bár ezeken csak KMT-s – és néha független – jelöltek indulhattak. Az 1990-es évektől a választási rendszer kiteljesedett és demokratizálódott, ugyanakkor sokáig rendkívül bonyolult maradt, és folyamatos módosításokon ment keresztül. A különböző tisztségviselőket és testületeket különböző, egymáshoz képest eltolt ciklusokra választották, így a 2000-es évek derekáig szinte minden évben tartottak valamilyen választást (elnök, törvényhozás, nemzetgyűlés, nagyvárosi önkormányzat, alacsonyabb szintű önkormányzat, népszavazások), a pártok folyamatosan kampányoltak. A választási szabályok meglehetősen bonyolultak voltak: a választókerületekben az SNTV (Single Non-Transferable Vote, egyéni át nem ruházható szavazat) rendszert használták, vagyis egy kerület több képviselőt is küldött a helyi vagy országos testületbe, de egy szavazónak csak egy szavazata volt, így a szavazatokért az egy pártba tartozó jelölteknek is meg kellett küzdeniük egymással, illetve az eredmények optimalizálása érdekében a pártoknak nagyon komoly koordináló és mozgósító munkát kellett végezniük.

A 2000-es években a választási rendszer fokozatosan átláthatóbbá vált. A Nemzetgyűlést megszüntették, az egyes ciklusok hosszát egységesen négy évben határozták meg, a választásokat szinkronba hozták. 2014-ben először mind a kilenc különböző szintű helyi önkormányzati vezetőt és képviselőt egyszerre választották meg, s várhatóan ezentúl 2014-től számítva minden negyedik évben lesznek önkormányzati választások. 2016-ban először egy napon tartották a két országos voksolást, vagyis az elnök- és a törvényhozási választást, s minden valószínűség szerint ez a továbbiakban négyévente így lesz. Vagyis kétévente kerül majd sor valamilyen választásra, néggyel osztható évben elnököt és a törvényhozást, néggyel nem osztható páros évben pedig önkormányzatokat választanak.

A választásokon a Kínai Köztársaság 20. életévüket betöltött állampolgárai vehetnek részt. A választások egyfordulósak, lebonyolításukért a Központi Választási Bizottság (Zhongyang Xuanju Weiyuanhui) felel.

A legnagyobb figyelem kül- és belföldön is az elnökválasztást övezi. Az elnök és az alenök – amerikai mintára – együtt indul. Az a párt indíthat elnökjelöltet, aki a legutób-

bi törvényhozási vagy elnökválasztáson legalább 5%-ot szerzett, illetve az is indulhat, akinek sikerül megszereznie a választópolgárok 1,5%-ának támogató aláírását. Amióta közvetlen az elnökválasztás (1996), minden alkalommal csak 2–3 jelölt(pár) indult. Az a páros győz, amelyik a legtöbb szavazatot szerzi, vagyis az elnökséghez elég az egyszerű többség (így lett Chen Shui-bian elnök 2000-ben a szavazatok 39%-ával).

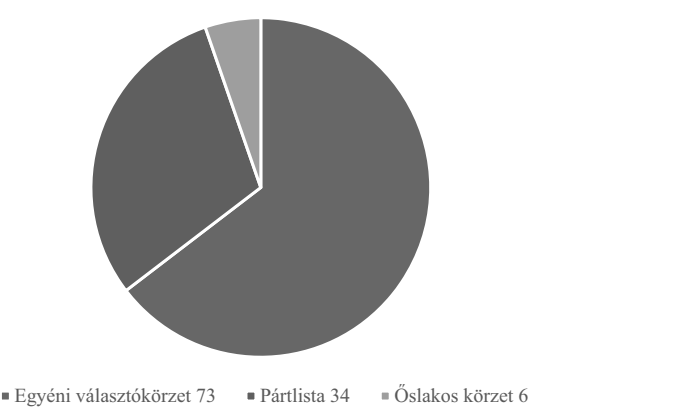
A Törvényhozó Yuan 113 képviselőből áll, a választás vegyes rendszerű, a többségi és arányossági elvet kombinálja:

– 73 képviselőt egyéni választókerületekben választanak meg egyszerű többséggel.

– 34 képviselő pártlistáról kerül be, a választópolgároknak az országos pártlistákra leadott szavazatai alapján. Az a párt küldhet listás képviselőt a tövényhozásba, amely megszerzi a listás szavazatok legalább 5%-át. A listák kötöttek, vagyis a jelöltek a párt által előre meghatározott sorrendben kerülnek be a parlamentbe. Ázsiában egyedülálló módon, az egyes pártlistákról a törvényhozásba kerülő képviselők legalább felének nőnek kell lennie.

– 6 képviselői hely az őslakosoknak van fenntartva: ezeket két – földrajzi értelemben nem létező – szavazókerületben választják meg SNTV rendszerben, az egyik a „síkvidéki", a másik a „hegyvidéki" bennszülött státuszú választóké. Mindkét kerületben az első három legtöbb szavazatot szerzett jelölt nyer mandátumot.

3. ábra: A Törvényhozó Yuan összetétele a képviselők megválasztásának módja alapján

A szavazók tehát a törvényhozási választásokon két szavazatot adnak le, egyet az egyéni jelöltre, egyet pedig a listára. Az őslakos státuszú szavazók egyéni választókerületben nem szavaznak, csak az egész országra kiterjedő két őslakos kerület valamelyikében, nem mai lakóhelyüktől, hanem attól függően, hogy 1945 előtt a családjuk hol volt regisztrálva. Az őslakosok különleges helyzetének az az oka, hogy Taiwanon szétszórva élnek, így nem lenne esélyük egyéni választókerületből képviselőt küldeni a parlamentbe, az 5%-os listás küszöb eléréséhez viszont nincsenek elegen. A jelenlegi

rendszerben biztosítva van, hogy bár a lakosságnak csak 2,3%-át teszik ki, a képviselői helyek 5,3%-át mindenképp ők töltik be. A pártlistákra vonatkozó női kvóta biztosítja a nők részvételét a politikában; ennek is köszönhetően a 2016-ban megválasztott törvényhozásban a képviselők 38%-a nő, ami jelentősen nagyobb arány a 22%-os világátlagnál.

A helyi önkormányzati választásokon az egyes választókerületekre több képviselő jut, egy adott kerületet az ott legtöbb szavazatot kapó meghatározott számú jelölt képvisel; a polgármestereket egyszerű többséggel választják meg. Összesen kilenc fajta választott önkormányzati tisztség van, ezért amióta egyszerre tartják a helyi választásokat, a köznyelv „kilenc az egyben" voksolásoknak nevezi őket.

A népakarat kinyilvánításának sokat vitatott formája a népszavazás. Bár az alkotmány elviekben lehetőséget ad népszavazásra, a részleteket tisztázó vonatkozó törvényt, amely valóban lehetővé teszi egy referendum megtartását, csak 2003-ban fogadták el rendkívül éles viták közepette. A konfliktust az okozta, hogy sokan tartottak tőle: a népszavazás egyszer a taiwani függetlenség kinyilvánításának eszköze lett. Végül az érvényességi küszöb magasra szabásával (a választópolgárok 50%-ának részvétele szükséges) sikerült elérni, hogy az egyik nagy párt bojkottja esetén gyakorlatilag lehetetlen érvényes népszavazást tartani; emellett a különösen érzékeny témákat (ország területe, zászlaja, elnevezése) kivették a népszavazásra bocsátható kérdések közül. 2016-ig három népszavazásra került sor 2–2 kérdéssel, ezek mindegyike érvénytelen volt. Helyi népszavazások közül azonban volt már néhány sikeres.

IV. Politikai pártok Taiwanon

Taiwanon 2016-ban 287 politikai párt volt bejegyezve, ezeknek többsége jelentéktelen törpepárt. A hagyományos jobb-baloldal felosztás Taiwanon nem alkalmazható, a fő törésvonal a Kínához való viszony és a nemzeti identitás kapcsán alakult ki. A nagyobb pártokat a „kék" és a „zöld" oldalhoz szokták sorolni, a domináns pártok hivatalos színe alapján (a zöld tehát ebben a kontextusban nem környezetvédőt jelöl, ugyanakkor létezik egy környezetvédő Zöld Párt is). Az „össz-kék szövetség" *(fan lan lianmeng)* tagjai azt vallják, hogy Taiwan elviekben Kína része (ha nem is a Kínai Népköztársaságé), a taiwaniak alapvetően kínaiak, és ha megteremtődnek ennek feltételei (leginkább az, hogy a szárazföldi Kína is demokratikussá válik), akkor Taiwannak vissza kell térnie az anyaországhoz. Ezen oldal vezető ereje a Kuomintang (KMT). Ezzel szemben a zöldek szerint Taiwan sorsa olyan régen elvált a szárazföldétől, hogy kialakult egy sajátos taiwani identitás és nemzet, s előbb-utóbb ki kell kiáltani a taiwani függetlenséget. A zöldek vezető ereje a Demokratikus Haladás Pártja (DPP). Az oldalak támogatói között egyfajta szubetnikai különbség is megfigyelhető: a már 1945 előtt itt élő kínaiak leszármazottai *(benshengren)* hajlamosabbak a zöld pártokat támogatni; az 1945–1949 között a szárazföldről érkezettek és utódaik *(waishengren)* jellemzően a kékekre szavaznak. Az újabb nemzedékek színre lépésével ezek a különbségek kezdenek elmosódni, és a pártok között természetesen az identitáskérdés mellett más területeken is jelentős különbségek vannak.

IV.1. Fontosabb „kék" pártok

Kuomintang (Nemzeti Párt, Nacionalista Párt, KMT)

A Kuomintangot 1912-ben alapította Sun Yat-sen, s 1945-től 2000-ig folyamatosan ez a párt kormányozta Taiwant (az 1990-es években már demokratikus felhatalmazással, korábban diktatórikus módon). A kezdetben viszonylag laza szerveződést 1923–24-ben Sun Yat-sen szervezte át – szovjet segítséggel – a szovjet bolsevik párt mintájára, a demokratikus centralizmus lenini elve alapján. 1926–27-ben Chiang Kai-shek irányításával a párt katonai erővel átvette az uralmat Kína nagy része felett, s közben jobboldali fordulatot hajtott végre. A párt ideológiájának alapja Sun Yat-sen három népi elve (nacionalizmus, demokrácia, népjólét), de ezeket a szárazföldön nem valósította meg. A párt elmulasztotta végrehajtani a szükséges reformokat (elsősorban a földosztást), képtelen volt az ország jelentős részét megvédeni a japánokkal szemben, és korrupttá vált. Így népi támogatását elvesztve az 1946–49 közötti polgárháborúban vereséget szenvedett a kommunistáktól, és Taiwanra vonult vissza. (Megjegyzendő, hogy a KMT egy ága, amely a polgárháború idején szakított Chiang Kai-shekkel, ma is működik a KNK-ban). A párt a szükségállapotra hivatkozva Taiwanon is diktatórikus módon kormányzott az 1980-as évek végéig, de jelentős társadalmi és gazdasági modernizációs programot hajtott végre, s ezzel a KMT-kormányhoz fűződik a taiwani gazdasági csoda. A pártban sokáig a szárazföldről érkezettek voltak a vezető pozíciókban, csak az 1980-as években kezdődött meg a párton belül is a taiwanizáció. A demokratikus átalakulás során a KMT lebontotta saját egyeduralmát, ám az 1990-es évek szabad választásait – mély beágyazottságának köszönhetően – megnyerte. Először 2000-ben lett olyan elnöke a Kínai Köztársaságnak, aki nem a KMT politikusa volt, de 2008–2016 között ismét KMT-s elnök vezette az országot. A törvényhozásban 2016-ig egyedül vagy szövetségeseivel végig a KMT volt többségben. A diktatúra idején a KMT hatalmas üzleti birodalmat épített ki, a világ leggazdagabb pártja volt; az utóbbi két évtized egyik fontos politikai témája a KMT-vagyon lebontása, illetve az ezzel kapcsolatos korrupció volt.

A Kínai Köztársaság hagyományának folytatójaként a KMT Taiwan kínaiságát hangsúlyozza, s elfogadja az ún. „1992-es konszenzust", aminek a lényege, hogy egy Kína létezik, Taiwan és a szárazföld is ehhez az egy Kínához tartozik, de ennek az egy Kínának a mibenlétét a Taiwani-szoros két oldalán másképp értelmezik. (Ez az álláspont Peking számára is elfogadható, szemben Taiwan önállóságával.) Az utóbbi években a KMT kiáll a kínai–taiwani viszony javítása mellett, ugyanakkor az azonnali országegyesítésnek nem híve, középtávon a *status quo* fenntartására törekszik. A legutóbbi KMT-kormányzat (Ma Ying-jeou, 2008–2016) jelszava a kérdésben a „három nem" volt: nem az egyesítésre, nem a függetlenségre, nem a fegyveres erő használatára. Társadalom- és gazdaságpolitikája alapján a KMT konzervatív, jobbközép pártnak mondható, a konzervatív pártokat tömörítő Nemzetközi Demokrata Unió (IDU) tagja. Elsősorban a városiak, észak-taiwaniak, magasan képzettek, üzletemberek, szárazföldi származásúak támogatják, és sokáig számíthatott az őslakosok szavazataira is.

Közel a Néphez Párt (Qinmindang, PFP)

A Közel a Néphez Párt (hivatalos angol nevén People First Party, PFP) jobbközép párt, az „össz-kék szövetség" tagja. Kínai neve egy konfuciánus klasszikusra utal („A Nagy

Tanítás útja a következő: világítsuk meg a fényes erényt, legyünk közel a néphez, s lakozzunk a legnagyobb jóságban"). A PFP a KMT-ből szakadt ki azután, hogy a 2000-es elnökválasztáson az akkori kormánypárt jelöltje nem a karizmatikus és népszerű James Soong Chu-yu (Song Chuyu), Taiwan tartomány kormányzója lett, hanem egy sokkal kevésbé esélyes jelölt. James Soong függetlenként elindult a választáson, és a KMT jelöltjét le is győzte, de mivel így a kék szavazatok megoszlottak, a DPP-s Chen Shui-bian nyert. Soongot kizárták a KMT-ből, ezért híveivel együtt 2000-ben megalapította a PFP-t, amelynek azóta is vezetője. Soong azóta indult alelnökjelöltként (2004-ben, a KMT-s elnökjelölt mellett), taipei-i polgármesterjelöltként (2006) és elnökjelöltként (2012, 2016), mindannyiszor vesztett.

A PFP a szárazföldi Kínával jó kapcsolatokra törekszik, s ellenzi a taiwani függetlenséget, ugyanakkor támogatja, hogy Taiwan tagja legyen a nagy nemzetközi szervezeteknek. A KMT-vel a pártnak ellentmondásos a kapcsolata: egyrészt a legfontosabb kérdésekben hasonló álláspontot vannak, és gyakran szorosan együttműködnek – akár jelöltek visszaléptetésével is –, sőt a két párt (újra)egyesítése is többször felmerült már; másrészt ugyanazok a kék választók jelentik a célcsoportjukat, így komoly rivalizálás is van köztük. Az utóbbi időkben a PFP afféle harmadik erőként próbálta beállítani magát a két hagyományos nagy párttal szemben, s a parlamentbe eddig mindig bekerült, de nagy párttá nem sikerült válnia.

Új Párt (Xin Dang)

Az Új Párt (New Party, NP) – eredeti nevén Kínai Új Párt – 1993-ban szakadt ki a KMT-ből. Az alapítók eredetileg a KMT-n belül alkottak egy frakciót, de szembekerültek a párt akkori vezetőjével, Lee Teng-hui elnökkel, akit autokratikus hajlamokkal és a kínai újraegyesítés elvetésével vádoltak, ezért a kormánypártból kilépve saját pártot alapítottak. Az Új Párt 1995-ben még 21 képviselőt küldött a törvényhozásba, azóta támogatottsága folyamatosan csökken, 2008 óta országos szinten nincs képviselője, csak helyi önkormányzatokban ér el sikereket. Szavazóinak nagy részét valószínűleg a PFP szívta el. A taiwani pártok közül az Új Párt áll a legközelebb a szárazföldi Kínához, támogatja a békés újraegyesítést, vezetői rendszeresen ellátogatnak a Kínai Népköztársaságba.

Pártatlan Szolidaritási Unió (Wudang Tuanjie Lianmeng, NPSU)

A Pártatlan Szolidaritási Uniót (Non-Partisan Solidarity Union, NPSU) 2004-ben alapította Chang Po-ya (Zhang Boya) asszony, Chiayi (Jiayi) város sikeres polgármestere. A párt leginkább különböző helyi politikusok laza szövetsége, akik közül sokan így vagy úgy kötődnek a KMT-hez. A KMT-támogatásnak is köszönhetően a pártnak mindig sikerült legalább egy képviselőt bejuttatnia a törvényhozásba. Általában a kék szövetséghez sorolják, s jobbközép, konzervatív szabadelvű pártként tartják számon.

Köztársasági Párt (Minkuotang, Minguodang, MKT)

A Köztársasági Pártot (MKT) 2015-ben alapította egy KMT-ből kilépett politikusnő, Hsu Hsin-ying (Xu Xinying), aki a 2016-os elnökválasztáson a PFP-s James Soong alelnökjelölje lett. A PFP–MKT páros 12,8%-kal a harmadik helyet érte el, és az MKT nem szerzett képviselői helyet a törvényhozásban. Az MKT egyelőre törpepárt maradt, s jövője kérdéses.

IV.2. Fontosabb „zöld" pártok

Demokratikus Haladás Pártja (Minzhu Jinbu Dang, DPP)

A Demokratikus Haladás Pártja (Democratic Progressive Party, DPP) a zöld oldal vezető ereje, a KMT mellett a taiwani politikai élet két meghatározó pártjának egyike. 1986-ban alakult, előzményei azok a demokratikus, emberjogi mozgalmak, amelyek a KMT-rendszert próbálták rákényszeríteni a diktatúra lebontására. Párton kívüli *(tangwai)* jelöltként, helyi és országos képviselőként, ellenzéki aktivistaként, emberi jogi ügyvédként sok DPP-alapító már korábban is részt vett a politikai életben. Az első szabad országos törvényhozási választáson, 1992-ben a párt a szavazatok 31%-ával második lett a KMT mögött. 2001–2008 között a DPP a legnagyobb frakcióval rendelkezett a Törvényhozó Yuanben, de a kék szövetség ebben az időben is megőrizte többségét; a DPP először 2016-ban szerzett abszolút többséget. 2000–2008 között a DPP adta az elnököt Chen Shui-bian személyében, Chen konfrontatív politikája és korrupciós ügyei azonban a párt visszaeséséhez és a KMT visszatéréséhez vezettek. 2016 óta újra DPP-s államfője van Taiwannak, s Tsai Ing-wen elnök asszony – Chen Shui-biannel szemben – a törvényhozásban is számíthat a képviselők több mint felének szavazatára.

Megalakulásakor a DPP demokratikus reformokat követelt, s hangsúlyos volt programjában az emberi jogok védelme és a környezetvédelem is. Ahogy a demokratikus követelések többsége az 1990-es években teljesült, úgy került egyre inkább előtérbe a taiwani identitás erősítése, a Kínához fűződő viszony lazítása, a taiwani függetlenség mint távlati cél. Chen Shui-bian alatt Taiwan viszonya nagymértékben megromlott a Kínai Népköztársasággal, s Chen provokatív akcióit az USA se nézte jó szemmel. A 2008-as súlyos vereség után a DPP mérsékelte álláspontját, s bár az önálló taiwani identitás képviseletét nem adta fel, igyekszik tartózkodni Peking provokálásától, középtávon a *status quo* fenntartását támogatja.

A DPP-t a liberális, balliberális pártok közé szokták sorolni, a Liberális Internacionálé tagja, az Ázsiai Liberálisok és Demokraták Tanácsának alapító tagja. Identitáspolitikájában az önálló taiwaniságot képviseli, egyesek taiwani vagy hoklo nacionalistaként tartják számon. Politikájában nagy hangsúlyt helyez az emberi és kisebbségi jogokra, a marginalizált és hátrányos helyzetű társadalmi csoportok képviseletére (nők, idősek, gyerekek, őslakosok, földművesek stb.), a társadalmi igazságosságra és esélyegyenlőségre. A DPP főbb támogatói a Dél-Taiwanon élők, a vidékiek, munkások, kisebbségiek, alacsony jövedelműek. A pártnak szoros kapcsolata van a különféle civil mozgalmakkal.

Taiwani Szolidaritási Unió (Taiwan Tuanjie Lianmeng, TSU)

A Taiwani Szolidaritási Unió (Taiwan Solidarity Union, TSU) a DPP mellett a zöld oldal másik pártja. 2001-ben alakult, azután, hogy Lee Teng-hui korábbi elnöknek és pártjának, a KMT-nek a kapcsolata véglegesen megromlott. Lee követői ekkor látták elérkezettnek az időt saját pártjuk megalapítására. Lee maga nem lépett be az új pártba, de a TSU „szellemi vezetőjének" tartják. A párt létrejöveteléhez az is hozzájárult, hogy 2000-es elnökválasztási győzelmével a DPP némileg mérsékelte álláspontját a taiwani függetlenséggel kapcsolatban, így megnyílt a tér egy olyan pártnak, amely nyíltan Taiwan önállóságát hirdeti. KMT-s gyökerei ellenére a TSU azt vallja, hogy ki kell kiáltani az önálló Taiwani Köztársaságot, le kell cserélni a Kínához kötődő nemzeti

szimbólumokat és az állam nevét, új alkotmányt kell kidolgozni. 2001-ben, 2004-ben és 2012-ben a TSU a szavazatok 8%-ával bejutott a törvényhozásba, de 2008-ban és 2016-ban nem szerzet mandátumot, s legutóbb annyi szavazatot se kapott, hogy állami támogatásban részesüljön, így léte bizonytalanná vált.

Új Erő Párt (Shidai Liliang, NPP)

Az Új Erő Párt (New Power Party, NPP; kínai nevének szó szerint fordítása „az Idők Ereje") az egyik legújabb taiwani párt, 2015-ben alakult a 2014-es „napraforgós mozgalom" aktivistáinak egy részéből. Hivatalosan nem tartozik a zöldekhez, hanem a – KMT és a DPP kettősségét meghaladni kívánó – „harmadik erő" egyik alakulataként határozza meg magát, de rövid története során szorosan együttműködött a DPP-vel. A régi pártokkal szemben létrejött alternatív és meglehetősen eklektikus civil mozgalomból kinőve a párt napirendjén szerepel az emberi és politikai jogok kiterjesztése (azonos neműek házassága, halálbüntetés eltörlése stb.), a természet védelme (atomenergia-ellenesség), a munkavállalók érdekeinek képviselete, az őslakosokat sújtó igazságtalanságok orvoslása, a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése (társasági és luxusadók emelése). Az identitáskérdésben a párt Taiwan Kínától való függetlensége mellett áll, a kizárólagos taiwani identitású fiatal nemzedékek szószólója. Az első választáson, amelyen indult, az NPP öt mandátumot nyert, s ezzel a harmadik legerősebb párttá vált. Ezt sokan az eddigi kétosztatú politikai tér gyökeres átalakulásának jeleként értékelték.

Zöld-Szociáldemokrata Szövetség (Lü She Meng)

1996-ban jött létre a taiwani Zöld Párt, s elsősorban szociális és környezetvédelmi ügyekkel foglalkozik. Nevében a „zöld" a környezetvédelemre utal, és hivatalosan nem tagja a DPP vezette taiwani zöldek táborának, bár sok kérdésben egy platformon vannak. A balközép Szociáldemokrata Párt 2015-ben jött létre. A két párt a 2016-os választásra szövetséget kötött, s együtt megszerezték a listás szavazatok 2,5%-át, ez azonban mandátumszerzéshez nem volt elég.

V. A legutóbbi választások

2000-ben, amikor a DPP-s Chen Shui-bian nyert az elnökválasztáson, véget ért a KMT több mint fél évszázados hegemóniája, s sokan ezt tekintik a taiwani rendszerváltás lezárásának. Ugyanakkor a törvényhozásban a zöldeknek a következő esedékes választáson, 2001-ben nem sikerült többséget szerezniük. 2004-ben az elnökválasztást minimális különbséggel megint Chen nyerte, de a parlamentben megmaradt a kék többség, így gyakoriak voltak a jogkörviták és a patthelyzetek. Ez a meglehetősen zavaros időszak 2008-ban ért véget, amikor a kékek elsöprő sikert arattak: a KMT és szövetségesei a szavazatok 56%-ával elnyerték a képviselői helyek háromnegyedét, az elnökválasztáson pedig a KMT-s Ma Ying-jeou 58,45%-ot kapott.

V.1. A 2012-es elnök- és törvényhozási választások

2012-ben a korábbiakhoz képest a kékek előnye csökkent ugyan, de az elnöki szék és a parlamenti többség is stabilan a kezükben maradt, ugyanakkor a DPP kezdett magához térni.

A 2012-es elnökválasztás végeredménye (részvétel: 74,38%)

Párt	Elnökjelölt	Alelnökjelölt	Szavazat	%
KMT	Ma Ying-jeou	Wu Den-yih	6 891 139	51,60
DPP	Tsai Ing-wen	Su Chia-chyuan	6 093 578	45,63
PFP	James Soong	Lin Ruey-shiung	369 588	2,77

A 2012-es törvényhozási választás végeredménye (részvétel: 74,72%)

Oldal	Párt	Listás szavazat	Listás szavazatok %-a	Összes megszerzett mandátum (zárójelben az addigi mandátumszám)
Kékek	KMT	5 863 379	44,55	64 (81)
	PFP	722 089	5,49	3 (1)
	NPSU	148 105	1,12	2 (3)
	NP	195 960	1,49	0 (0)
Kékek összesen		7 503 517	51,48	69 (85)
Zöldek	DPP	4 556 526	34,62	40 (27)
	TSU	1 178 896	8,96	3 (0)
Zöldek összesen		5 735 422	43,56	43 (27)
Független				1 (1)

A fentieken kívül még hat párt kapott listás szavazatot, de mandátumhoz nem jutottak. A pártok valós országos támogatottságát a fenti listás szavazatok tükrözik; a választókerületi eredmények az együttműködések, visszalépések, illetve a jelöltek egyéni népszerűsége miatt ettől sok helyen jelentősen eltértek.

V.2. A 2016-os elnök- és törvényhozási választások

A 2016-os volt az első alkalom, amikor egy napon tartották az elnök- és a törvényhozási választást. A részvétel 66,27%-os volt. Az erőviszonyok jelentősen megváltoztak: a DPP történelmi győzelmet aratott, az elnöki tisztség mellett a törvényhozási többséget is megszerezte. A KMT támogatottsága összezuhant, a Taiwani Szolidaritási Unió kiesett a törvényhozásból, harmadik erőként bejutott viszont az Új Erő Párt.

A 2016-os elnökválasztás végeredménye

Párt	Elnökjelölt	Alelnökjelölt	Szavazat	%
DPP	Tsai Ing-wen	Chen Chien-jen	6 894 744	56,12%
KMT	Eric Chu	Wang Ju-hsuan	3 813 365	31,04%
PFP	James Soong	Hsu Hsin-ying (MKT)	1 576 861	12,84%

A 2012-es törvényhozási választás végeredménye

Oldal	Párt	Listás szavazat	Listás szavazatok %-a	Összes megszerzett mandátum (zárójelben az addigi mandátumszám)
Kékek	KMT	3 280 949	26,91	35 (64)
	PFP	794 838	6,52	3 (3)
	NPSU	77 672	0,64	1 (2)
	NP	510 074	4,18	0 (0)
Kékek összesen		4 663 533	38,25	39 (69)
Zöldek	DPP	5 370 953	44,06	68 (40)
	TSU	305 675	2,51	0 (3)
	NPP	744 315	6,11	5 (0)
	Zöld/Szocdem	308 106	2,53	0 (0)
Zöldek összesen		6 729 049	55,21	73 (43)
Független				1 (1)

A fentiek mellett még tíz párt állított listát, de a Törvényhozó Yuanbe nem jutottak be.

VI. Vitatémák a taiwani közéletben

A taiwani társadalmat és politikát megosztó legalapvetőbb kérdés a sziget távlati hovatartozása, s ehhez kapcsolódóan a lakosok identitása. A politikai erők egy része szerint létezik önálló – a kínaitól független – taiwani nemzet, s ennek megfelelően idővel az önálló államiságot is ki kell alakítani; a másik oldal szerint a taiwaniak kínaiak, s ha megértek rá a feltételek, Taiwannak és a szárazföldnek egyesülnie kell. Számos konkrét vitatéma és ügy mögött is ez az alapkérdés húzódik meg, a Pekinggel kötött szabadkereskedelmi megállapodásoktól kezdve a Chiang Kai-shek nevét viselő intézmények átnevezésén és a fegyvervásárlásokon át a szárazföldi vendégdiákok egészségbiztosításáig. Az identitáskérdés fontosságát azonban nem érdemes abszolutizálni. A nagy pártok gyakorlatilag a *status quo* bizonytalan ideig való fenntartása mellett vannak, és szándékosan homályosan fogalmaznak a Kínával való viszony kérdésében; csak a kisebb pártok engedhetik meg maguknak, hogy markáns álláspontot képviseljenek (azonnali egyesülés vagy azonnali függetlenség). A napi politikai csatározásokat más témák határozzák meg.

A legfontosabb téma a gazdaság állapota. Taiwan rendkívül jómódú ország, de a gyors gazdasági növekedés és életszínvonal-emelkedés korszaka jó ideje véget ért, a sziget – múltbeli teljesítményéhez képest – komoly problémákkal küzd. Ezek egy része nem Taiwan-specifikus, hanem a globalizáció általános következménye, ám a különösen nyitott gazdasággal rendelkező Taiwanon minden globális változás rögtön érezhető. A cégek jelentős része külföldre (jellemzően Kínába) telepedett, a magas ingatlan- és bérköltségek elriasztják a befektetőket. A versenytársak – elsősorban Dél-Korea – nemzetközi márkaépítésben és csúcstechnológiai innovációban lehagyták Taiwant. A reálbérek gyakorlatilag egy évtizede stagnálnak, ugyanakkor a társadalmi különbségek jelentősen nőttek, a fiatalok körében magas a munkanélküliség, az előrelépési lehetőségek szűkültek. 2008–2016 között Ma Ying-jeou elnök a Kínával való gazdasági kapcsolatok szorosabbra fűzésével igyekezett felpörgetni a taiwani gazdaságot, ez ideiglenesen sikerült is, de az így keletkezett növekedés eredménye keveseknél – elsősorban az érintett nagyvállalatoknál – csapódott le, és újabb problémákat okozott, például a kínai versenytársak megjelenését a korábban helyi cégek dominálta szektorokban. Mindeközben nőtt az országnak a Kínától való függősége, ami biztonsági kérdéseket is felvet. Mind országos, mind helyi szinteken a politikusokkal szembeni fő elvárás a gazdasági növekedés fenntartható pályára állítása a jövedelmi különbségek kordában tartásával, az esélyegyenlőség növelésével, a globalizációban való részvétel a globalizáció káros hatásainak kizárásával. Nehezíti a döntéshozók helyzetét, hogy az egyes szereplők között nagy érdekellentétek vannak. Például a turisztikai szektorban dolgozók érdeke a minél intenzívebb kapcsolat Kínával, a földművesek számára viszont súlyos veszélyt jelent a kínai importtermékek megjelenése. A hatalmas érdekérvényesítő képességgel rendelkező nagyvállalatok óriási befektetésekkel rendelkeznek a szárazföldön, így közeledéspártiak, a kisvállalkozók és alkalmazottak azonban a kínaiak távol tartásában érdekeltek.

A politikának témája sokszor maga a politika. Az állandó viták, megosztottság, nehézkes vagy átláthatatlan döntéshozatal gyakran emlegetett problémák, a mindenkori ellenzék rendszeresen antidemokratikus hajlamokkal és inkompetenciával vádolja a kormányt, miközben valamennyi párt belül is megosztott. Az összes oldal egyetért abban – s ez az új taiwani identitás egyik alapját képezi –, hogy a taiwani demokratikus politikai és társadalmi rendszer megvédendő érték, ezért akár külső (Kína), akár belső erő fenyegeti azt, vagy ez a látszat keletkezik, az azonnal téma lesz. Gyakori téma a korrupció, nemigen van olyan politikus, akit ne vádoltak volna már visszaélésekkel (gyakran megalapozottan). A KMT vagyona, annak lebontása, illetve az ennek során felmerülő kétes ügyek szintén végigkísérték az utóbbi évtizedeket. A másik oldalon a DPP sem maradt tiszta, Chen Shui-bian börtönbe is került elnöksége után.

A Taiwanon nagyon aktív civil szervezetek, társadalmi mozgalmak folyamatosan napirenden tartanak egy sor emberi jogi és kapcsolódó kérdést. Ilyen például a női egyenlőség, a bevándorló munkások jogai, az LMBTQ-jogok. Az azonos neműek házassága hosszú évek óta téma, a Főbírók Tanácsa 2017 tavaszán döntött úgy, hogy a törvényhozásnak két éven belül fel kell számolnia a vonatkozó jogi akadályokat – ezzel Taiwan élen jár Ázsiában. Már a demokratizálódás kezdetén előkerültek a környezetvédelmi ügyek, különösen az atomenergia és a nukleáris hulladék elhelyezésének kérdése, s ma is több környezetvédő (törpe)párt és szervezet működik. Érzékeny kérdéskört jelentenek az őslakosok jogai, illetve az esetleges jóvátétel a történelem során őket ért sérelmekért.

A külpolitikával kapcsolatos legfontosabb kérdés – Kína növekvő befolyása mellett – Taiwan marginalizálódása. Ennek megnyilvánulása, hogy egyre kevesebb ország ismeri el a Kínai Köztársaságot, de a nemzetközi szervezetek jelentős részében sem lehet teljes jogú tag. A perifériára szorulás érzetét fokozza, hogy miközben a japán, dél-koreai, sőt kínai óriásvállalatok hatalmas nemzetközi ismertséggel és presztízzsel rendelkeznek, a taiwani cégek ebben a versenyben lemaradtak, még ha az ország megkerülhetetlen is a technológiai láncban.

Számtalan az olyan helyi vagy kisebb súlyú ügy, ami időlegesen az országos politika fókuszába kerülve hosszabb-rövidebb ideig meghatározza a napirendet: az utóbbi években ilyen szinte minden nagyobb nagyberuházás, kaszinók engedélyezése körüli viták, állami cégek vezetőinek korrupciós és szexbotrányai, élelmiszerbiztonsági hiányosságok, baseball-meccsekkel kapcsolatos fogadási csalások, pénzintézetek visszaélései, katonák drogfogyasztása, politikusok maffiakapcsolatai, szavazatvásárlások, lehallgatások, kiszivárogtatások stb.

VII. Politikai kultúra Taiwanon

Taiwan rendkívül eleven demokrácia számtalan párttal és politizáló civil szervezettel, illetve rengeteg szenvedélyes vitával.

A szükségállapot végére alakult ki az az ellentmondás, hogy létrejött egy jól képzett, jómódú, sokszor nyugati kapcsolatokkal és tapasztalatokkal is rendelkező középosztály, amely azonban a diktatúra körülményei között nem szólhatott bele saját sorsának alakításába. Amikor a szükségállapotot feloldották, azonnal rengeteg párt és szervezet alakult, amelyek igyekeztek a lehető leghangosabban képviselni az addig háttérbe szorított különféle érdekeket és véleményeket. Ez a sokszínűség ma is megvan. Bár a két oldal két nagy pártja (a KMT és a DPP) dominálja az országos politikát, ez a két párt korántsem egységes, rengeteg belső vita sújtja őket. Emiatt nem ritkák a pártszakadások, kilépések, átállások; jellemző, hogy valamennyi kék párt a KMT-ből szakadt ki, sőt még a zöld TSU is. A pártfegyelem nem túl erős, a politikusok sokszor „kibeszélnek", s előfordul, hogy egy-egy jelölt a pártja utasítására se lép vissza az esélyesebb szövetséges jelölt javára, ilyenkor az adott párt gyakorlatilag a saját jelöltje ellen kampányol.

A taiwani politika jellegzetessége a személyeskedés és a botránypolitizálás: az ellenfelek gyakran indítanak támadást egymás személye ellen, gyakoriak a korrupciós vádak, a rágalmazások, becsületsértések és az ezekből fakadó perek. Nem ritkák a tényleges korrupciós esetek, amelyekből a politikai ellenfelek igyekeznek a maximumot kihozni. Az indulatok olyan hevessé tudnak válni, hogy a törvényhozásban időről időre verekedések törnek ki a képviselők között, vagy cipőkkel, uzsonnás dobozokkal, mappákkal dobálják egymást, de olyan is előfordult, hogy egy képviselő megette az általa ellenzett törvénytervezetet.

A botránypolitizálást erősíti, hogy a média nagy része a pártok befolyása alatt áll, az újságok, tévécsatornák egy-egy párthoz kötődnek, így a híradások erősen átpolitizáltak. A pártoknak van egy-egy lelkes és lojális kemény magjuk, akik könnyen mozgósíthatók a különféle kampányokra, megmozdulásokra, s akiknek a szavazataira számítani lehet. Ugyanakkor a választási győzelemhez a törzsbázisnál több szavazóra van szükség,

így a nagy pártok politikusainak folyamatosan egyensúlyozniuk kell saját – markáns megnyilvánulásokat váró – törzsszavazóik és a megnyerni kívánt kevésbé elkötelezett polgárok igényei között. A bonyolult taiwani választási rendszer, különösen a SNTV szisztéma – amit 2008 óta csak a két országos őslakos körzetben használnak – rákényszerítette a pártokat arra, hogy nagyon szoros kapcsolatot építsenek ki szavazóikkal, mert a mozgósításnak és az erőviszonyok pontos felmérésének, a szavazók folyamatos monitorozásának kulcsszerepe van. Ez is a társadalom átpolitizálódásával jár.

A Kínai Köztársaság alkotmányát egy százszor nagyobb országra szabták hét évtizede, így a mai viszonyokat még kiegészítéseivel együtt sem tudja megfelelően szabályozni, s mivel a demokratikus rendszer még viszonylag új, szokásjog sem alakult ki számos kérdésben. Így rengeteg jogosultsági és eljárásrendi kérdés nem tisztázott, ráadásul egy sor kérdést nem valamely hosszú távú megfontolás, hanem a pillanatnyi belpolitikai helyzet alapján rendeztek személyre szabva az adott pillanat erős emberei. Ezért rengeteg a procedurális és hatásköri vita, sok a lehetőség az obstrukcióra és a patthelyzetek kialakítására, könnyű eljárásijogi kiskapukat találni.

A pártok – a KMT régi hagyományait követve – hajlamosak az ügyeket zárt ajtók mögött, átláthatatlan módon, különféle különalkukkal és lobbicsoportoknak engedve intézni. Az ilyen döntéshozatalt nevezik kritikusai „fekete doboz politikának". Ez azonban ellentmond a folyton hangoztatott demokratikus és átláthatósági elveknek, és különböző „fekete doboz-ellenes" akciókhoz vezet.

A demokratikus átmenetben kulcsszerepet játszottak a különböző tömeg- és diákmozgalmak, s a pártokon kívüli erők ma is fontos alakítói az eseményeknek. Az egész demokratizáció a *tangwai* mozgalom megjelenésével és akcióival (pl. kaohsiungi incidens, 1979) kezdődött. 1990-ben indult a „vad liliomok" diákmozgalma, amely hozzájárult a szabad választások kikényszerítéséhez. 2008-ban a „vad eprek" megmozdulása zajlott egy szárazföldi politikus látogatásakor tett szimbolikus állami gesztusok ellen (pl. taiwani zászlók eltávolítása), illetve a gyülekezési törvény módosításáért. 2014-ben a „napraforgós mozgalom" diákjai több hétre elfoglalták a Törvényhozó Yuan épületét, hogy így tiltakozzanak egy kínai–taiwani gazdasági egyezmény antidemokratikus ratifikálása és a „fekete doboz politika" ellen. Ez utóbbi mozgalomnak nagy szerepe volt abban, hogy a taiwani választók a KMT ellen fordultak, két év múlva fölényesen nyert a DPP, és a mozgalomból kinövő egyik párt (Új Erő Párt) parlamenti tényező lett. Különböző civil mozgalmak jelenleg is léteznek, a taiwani politika napi működéséhez tartozik, hogy egyes szervezetek és érdekcsoportok tüntetnek, aláírást gyűjtenek, petícióznak, ülő- vagy éhségsztrájkot folytatnak.

Összességében a taiwani politikai rendszer Ázsiában az egyik legszabadabb és legdemokratikusabb, s legitimációját és sikerét a magas választási részvételi arányok, továbbá a hatalmas és békés tömegmegmozdulások is igazolják. Taiwan egy évtized alatt békés úton áttért a diktatúráról a demokráciára, és az itteni tapasztalatoknak a szárazföldi folyamatokra is komoly hatásuk lehet. A rendszer a gyermekbetegségeket kinőve az utóbbi időkben a konszolidáció jeleit mutatja. A választási szisztéma jelentősen leegyszerűsödött, a pártstruktúra elkezdett eltolódni a kétpártrendszer irányába, és 2008 óta a törvényhozási többséget ugyanaz a párt szerezte meg, amelyik az elnöki széket, így a kormányzás jóval hatékonyabb lett. A megkérdőjelezhetetlen legitimitású demokratikus taiwani rendszer a rendkívül nehéz nemzetközi helyzet és az államalakulat ellentmon-

dásos státusza ellenére egyelőre biztosítani tudta az ország sikeres működését, és más ázsiai államok számára is mintaként szolgálhat.

Felhasznált Irodalom

Alagappa, Muthiah. 2001. *Taiwan's Presidential Politics: Democratization and Cross-strait Relations in the Twenty-first Century.* Armonk – London, M. E. Sharpe.

Chao, Linda – Ramon H. Myers. 1994. „The First Chinese Democracy: Political Development of the Republic of China on Taiwan, 1986-1994." *Asian Survey,* Vol. 34, No. 3, 213–230.

Chao, Linda – Ramon H. Myers. 1998. *The First Chinese Democracy: Political Life in the Republic of China on Taiwan.* Baltimore, Johns Hopkins University Press.

Chu, Yun-han – Jih-wen Lin. 2001. „Political Development in 20th-Century Taiwan: State-Building, Regime Transformation and the Construction of National Identity." *The China Quarterly*, Vol. 165, 102–129.

Chu, Yun-han – Larry Diamond – Kharis Templeman (eds.) 2016. *Taiwan's Democracy Challenged: The Chen Shui-bian Years.* Boulder, CO, Lynne Rienner Publishers.

Chuang, Ya-Chung. 2013. *Democracy on Trial: Social Movements and Cultural Politics in Postauthoritarian Taiwan.* Hongk Kong, The Chinese University Press.

Copper, John F. 2009. *Taiwan: Nation-State or Province?* Boulder, CO, Westview.

Copper, John F. 2015. *Historical Dictionary of Taiwan (Republic of China).* 4th ed. Lanham, MD, Roman & Littlefield.

Dupre, Jean-Francois. 2017. *Culture Politics and Linguistic Recognition in Taiwan: Ethnicity, National Identity, and the Party System.* Abingdon, Oxon – New York, Routledge.

Feldman, Howard – Andrew J. Nathan. 1992. *Constitutional Reform and the Future of the Republic of China*. Armonk, NY, M. E. Sharpe.

Fell, Dafydd. 2005. *Party Politics in Taiwan: Party Change and the Democratic Evolution of Taiwan, 1991-2004*. London – New York, Routledge.

Fell, Dafydd (ed.) 2008. *The Politics of Modern Taiwan*. London, Taylor & Francis.

Fell, Dafydd. 2012. *Government and Politics in Taiwan.* Milton Park, Abingdon, Oxon – New York, Routledge.

Fenby, Jonathan. 2005. *Chiang Kai Shek: China's Generalissimo and the Nation He Lost*. New York, Carroll & Graf.

Gold, Thomas B. 1986. *State and Society in the Taiwan Miracle.* Armonk, NY, M. E. Sharpe.

Huang, Chun-chieh. 2014. *Taiwan in Transformation: Retrospect and Prospect*. 2nd ed. New Brunswick, New Jersey, Transaction Publishers.

Hung Mao Tien – Yun-han Chu. 1996. „Building Democracy in Taiwan." *The China Quarterly*, Vol. 148, 1141–1170.

Jones, Brian Christopher (ed.) 2017. *Law and Politics of the Taiwan Sunflower and Hong Kong Umbrella Movements*. Abingdon, Oxon – New York, Routledge.

Jordán Gyula. 2005. *Tajvan története.* Budapest. Kossuth.

Kagan, Richard C. 2007. *Taiwan's Statesman: Lee Teng-hui and Democracy in Asia.* Annapolis, Md., Naval Institute Press.
Lee, Wei-chin – T. Y. Wang (eds.) 2003. *Sayonara to the Lee Teng-Hui Era: Politics in Taiwan, 1988–2000.* Lanham, MD, University Press of America.
Leng, Shao-chuan – Cheng-yi Lin. 1993. „Political Change on Taiwan: Transition to Democracy?" *The China Quarterly,* No. 136, Special Issue: Greater China, 805–839.
Lin, Syaru Shirley. 2016. *Taiwan's China Dilemma: Contested Identities and Multiple Interests in Taiwan's Cross-Strait Economic Policy.* Stanford, California, Stanford University Press.
Manthorpe, Jonathan. 2008. *Forbidden Nation: A History of Taiwan*. New York, Palgrave Macmillan.
Mattlin, Mikael. 2011. *Politicized Society: The Long Shadow of Taiwan's One-party Legacy.* Copenhagen, NIAS Press.
Metzler, John J. 2017. *Taiwan's Transformation: 1895 to the Present*. New York, Palgrave Macmillan.
Noble, Gregory W. 1999. „Opportunity Lost: Partisan Incentives and the 1997 Constitutional Revisions in Taiwan." *The China Journal,* No. 41, 89–114.
Rigger, Shelley. 1999. *Politics in Taiwan: Voting for Democracy.* London, Routledge.
Rigger, Shelley. 2011. *Why Taiwan Matters: Small Island, Global Powerhouse.* Lanham, Md., Rowman & Littlefield.
Roy, Denny. 2003. *Taiwan: A Political History.* Ithaca, NY, Cornell University Press.
Rubinstein, Murray (ed.) 2015. *Taiwan: A New History.* New York, M. E. Sharpe.
Rubinstein, Murray A. (ed.) 2007. *Taiwan: A New History.* Armonk, N.Y. – London, England, M. E. Sharpe
Taiwan Electoral, Political Parties Laws and Regulations Handbook. 2016. Washington D.C., USA-Taiwan, International Business Publications.
Tien, Hung-mao. 1989. *The Great Transition: Political and Social Change in the Republic of China.* Taipei, SMC.
Tsang, S. (ed.) 2012. *The Vitality of Taiwan: Politics, Economics, Society and Culture.* Houndmills, Basingstoke, Hampshire, Palgrave Macmillan.